

ЩОДО ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ УКРАЇНИ ЗА ДЕСЯТЬ МІСЯЦІВ 2020 Р.

І. В. Ус, к. е. н, головний консультант відділу нових викликів центру зовнішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень

Висновки

1. Скорочення вартісних обсягів світової торгівлі внаслідок пандемії коронавірусу було не таким суттєвим, як під час фінансово-економічної кризи 2008-2009 років.

2. Протягом 2020 р. СОТ покращив свій прогноз стосовно динаміки світової торгівлі у 2020 р.

3. Зниження обсягів зовнішньої торгівлі України за десять місяців 2020 р. на 8,8 % максимально наближене до прогнозованого СОТ скорочення світової торгівлі за підсумками 2020 р. на 9,2 %.

4. Протягом вересня та жовтня 2020 р. по відношенню до аналогічних місяців 2019 р. вперше з початку кризи зафіксоване зростання вартісних обсягів експорту, що свідчить про поступове відновлення зовнішньої торгівлі в умовах пом'якшення карантинних обмежень.

5. Скорочення вартісних обсягів зовнішньої торгівлі за десять місяців 2020 р. на 8,8 % при зменшенні їх фізичного обсягу на 4 % свідчить про переважаючу в світі тенденцію до зниження цін. Водночас ціни на сільськогосподарські та продовольчі товари демонструють зростання, наслідком чого стало збільшення вартісних обсягів торгівлі цими товарами на 1,5 % при зменшенні їх фізичних обсягів на 6,7 %.

6. Відбувається поступове нарощування негативного сальдо зовнішньої торгівлі України, проте в суттєво менших обсягах ніж у 2019 р.

7. Скорочення торгівлі з країнами ЄС та ЄАЕС відбувається на тлі

збільшення торгівлі з іншими країнами, що призводить до диверсифікації ринків збуту української продукції;

8. Зниження світових цін на нафту призвело до зменшення на 33 % витрат на імпорт паливно-енергетичних товарів при скороченні закупівель їх фізичних обсягів на 11,3 %.

Обґрунтування

Світова торгівля у 2020 р. зазначала значного зниження в результаті заходів країн щодо протидії поширенню коронавірусу. Найбільш суттєве скорочення відбулось у другому кварталі 2020 р., коли порівняно з другим кварталом 2019 р. вартісні обсяги світової торгівлі скоротились на 21 %, а їх фізичні обсяги зменшились на 14,3 %¹. Для порівняння, зниження вартісних обсягів торгівлі товарами під час фінансової кризи було глибшим (у другому кварталі 2009 р. було зафіксовано падіння на 33 %).

Що стосується щомісячних показників, то вартісні обсяги світової торгівлі товарами знизилася на 23 % у квітні в порівнянні до квітня 2019 р та на 26 % у травні². Проте згодом динаміка покращилась. Так, скорочення у червні та липні склало 10 % та 9 % відповідно, значною мірою через те, що країни Європи почали послаблювати обмежувальні заходи, тоді як в деяких країнах Азії було відмічено незначне зростання, що відображає різні траєкторії розвитку пандемії в різних регіонах.

Така динаміка призвела до перегляду Світовою організацією торгівлі власного прогнозу розвитку світової торгівлі у 2020 р. у бік покращення. Якщо в квітні 2020 р. відповідно до оптимістичного сценарію прогнозувалось скорочення на 12,9 %, а відповідно до песимістичного на 31,9 %, то в представленому в жовтні прогнозі СОТ оцінює зниження обсягу світової торгівлі товарами у 9,2 %³. Таким чином, оновлений прогноз є кращим за оптимістичний сценарій, що є свідченням більш швидкої адаптації торговельних процесів у світі до функціонування в умовах пандемії, викликаній коронавірусом, ніж очікувалось у квітні поточного року.

За прогнозами СОТ країни Азії швидше вийдуть з кризи, ніж країни інших регіонів. По завершенню 2020 р. прогнозується скорочення їх експорту на 4,5 %, а скорочення імпорту на 4,4 %, в той час, як експорт країн Європи скоротиться на 11,7 %, а країн Північної Америки на 14,7 %. Імпорт країн Європи скоротиться на 10,3 %, а країн Північної Америки на 8,7 %.

¹ World merchandise trade fell 14% in volume, 21% in value in Q2 amid global lockdown. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news20_e/stat_23sep20_e.htm

² Щомісячні оцінки базуються на даних 72 країн, що становлять 92 % світової торгівлі товарами

³ Trade shows signs of rebound from COVID-19, recovery still uncertain. URL: https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr862_e.htm

За підсумками десяти місяців 2020 р. вартісні обсяги зовнішньої торгівлі товарами України скоротилися на 8,8 % у порівнянні до аналогічного періоду 2019 р. Переважно скорочення відбулось через зменшення імпорту товарів на 12,2 %, в той час як їх експорт скоротився на 4,8 %. Таким чином зниження обсягів зовнішньої торгівлі України є дещо меншим від прогнозованого СОТ скорочення обсягів світової торгівлі за підсумками 2020 р.

Як і загалом по світу, основне скорочення протягом 2020 р відбулось у травні, коли товарообіг у порівнянні до травня 2019 р. скоротився на 27,3%, в той час, як за період з січня по квітень скорочення становило 5,2 %, а за період з червня по жовтень товарообіг скоротився на 7,8 % (Слайд 1). Значною мірою скорочення вартісних обсягів торгівлі відбулось через зниження цін, адже фізичні обсяги зовнішньої торгівлі за підсумками десяти місяців 2020 р скоротились на 4 %.

Середньомісячний товарообіг протягом перших чотирьох місяців 2020 р. склав 8,2 млрд дол. США, у травні він був на 1,3 млрд дол. США нижче і становив 6,9 млрд дол. США. У другій половині 2020 р. він почав демонструвати стабільне зростання. У червні він зріс до 7,4 млрд дол. США, в липні до 8,2 млрд дол. США, в серпні до 8,7 млрд дол. США, в вересні до 8,9 млрд дол. США, а в жовтні до 9,6 млрд дол. США (Слайд 2).

Більш високі темпи зниження імпорту товарів, ніж їх експорту призвели до скорочення негативного показника сальдо зовнішньої торгівлі більш, ніж у два рази. Якщо негативне сальдо за підсумками десяти місяців 2019 р. становило 7,4 млрд дол. США, то за підсумками аналогічного періоду 2020 р. воно скоротилося до 3,4 млрд дол. США.

Експорт товарів за перші десять місяців 2020 р. у порівнянні до аналогічного періоду 2019 р. скоротився на 2 млрд дол. США і становив 39,6 млрд дол. США. Слід зазначити, що протягом вересня та жовтня 2020 р., спостерігається тенденція до зростання експорту у порівнянні до аналогічних місяців 2019 р. У вересні він зріс на 2,8 %, а у жовтні на 1,4 %. (Слайд 1), що є свідченням поступового відновлення економічної діяльності на основних ринках збуту вітчизняної продукції.

Значною мірою скорочення за підсумками десяти місяців 2020 р. було сформоване меншими надходженнями від експорту металів та виробів з них. Так поставки товарів цієї групи скоротилися на 1,4 млрд дол. США, що було на 15,4 % нижче від показника аналогічного періоду попереднього року. Також скоротився експорт паливно-енергетичних товарів (на 280 млн дол. США або на 38,8 %) і машин, устаткування та транспорту (на 147 млн дол. США або на 3,2 %). Якщо за підсумками першої половини 2020 р. спостерігалось зростання експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції, то за підсумками десяти місяців відмічено їх скорочення на 304 млн дол. США або на 1,7 %. Попри незначне скорочення, частка цього сектору у товарній структурі експорту зросла. Якщо за підсумками трьох кварталів 2019 р. частка продовольчих товарів та

сільськогосподарської продукції в товарній структурі становила 43 %, то за підсумками аналогічного періоду 2020 р. вона зросла до 44,4 %. Водночас частка металів та виробів з них скоротилась з 21,4 % до 19 %. На ці дві товарні групи припадає майже дві третини від загального експорту товарів з України (*Слайд 3*).

Попри скорочення вартісних обсягів експорту, його фізичні обсяги залишились майже на рівні аналогічного періоду попереднього року (скоротились на 1,1 %) (*Слайд 4*). Значною мірою це пов'язано з коливаннями цін на провідні товари експорту з України. Водночас цінові тенденції мали різну направленість. Якщо ціни на провідні товари сільськогосподарського експорту зросли (як наслідок при скороченні вартісних обсягів експорту товарів цієї групи на 1,7 % їх фізичні обсяги скоротились на 7,5 %), то ціни на інші товари переважно скоротилися. Саме через скорочення цін на продукцію хімічної промисловості збільшення фізичних обсягів їх експорту на 27,3 % у вартісному вимірі принесло значно менші обсяги зростання (на 2,3 %). Також зниження світових цін на метали призвело до того, що при скороченні вартісного обсягу експорту цієї товарної групи на 15,4 % їх фізичні обсяги зменшились на 0,6 %. Більш стабільними були ціни на товари машинобудівної галузі. При скороченні фізичних обсягів експорту товарів цієї групи на 7,3 % вартісні надходження від них зменшились на 3,2 %.

Імпорт товарів за підсумками січня-жовтня 2020 р. у порівнянні до аналогічного періоду 2019 р. скоротився на 6 млрд дол. США і становив 43 млрд дол. США. Значною мірою на скорочення імпорту вплинуло зменшення Україною витрат на закупівлю паливно-енергетичних товарів на 3,1 млрд дол. США, а також машин, устаткування та транспорту (на 2,2 млрд дол. США). Водночас протягом зазначеного періоду збільшився імпорт продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції на 639 млн дол. США. Такі зміни призвели до зростання в товарній структурі імпорту частки продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції на 2,8 в.п. при зменшенні частки паливно-енергетичних товарів на 4,6 в.п., в той час, як частки інших галузей практично лишились незмінними. Провідну роль в товарній структурі імпорту відіграють машини, устаткування та транспорт (33,8 % від загального імпорту), продукція хімічної промисловості (20,2 %) та паливно-енергетичні товари (14,8 %). На ці три товарні групи припадає майже 70 % від загального імпорту товарів до України (*Слайд 3*).

На відміну від фізичних обсягів експорту, які лишились майже незмінними, фізичні обсяги імпорту товарів скоротилися на 10,4 % (*Слайд 4*). Найбільше скорочення фізичних обсягів відбулось у імпорті шкірсировини, хутра, та виробів з них (на 25,6 %), проте через відносно незначну частку товарів цієї групи в загальному імпорті, це не мало суттєвого впливу. Більший вплив на загальний показник мало скорочення імпорту машин, устаткування та транспорт (на 18,8 %) та продукції хімічної промисловості (на 18,7 %).

Також скоротились фізичні обсяги імпорту паливно-енергетичних товарів на 11,3 % при скороченні вартісних обсягів імпорту цієї товарної позиції на 33 %. В основі цього скорочення лежали суттєво нижчі ціни на товари цієї групи. Так, ціна імпорту природного газу за десять місяців 2019 р. становила 310 дол. США за тонну, а за аналогічний період 2020 р. вона склала 205 дол. США за тонну. Як наслідок, при збільшенні фізичного обсягу імпорту природного газу за вказаний період на 2,1 % витрати на його придбання скоротилися на 32,3 %. Також суттєво знизились ціни на імпорт сирої нафти та нафтопродуктів.

Вартість тонни імпорту сирої нафти за підсумками десяти місяців 2019 р. становила 512 дол. США, а за аналогічний період 2020 р. – 327 дол. США. Вартість тонни імпорту нафтопродуктів за підсумками січня-жовтня 2019 р. становила 631 дол. США, а за аналогічний період 2020 р. – 429 дол. США.

В географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами України за підсумками десяти місяців 2020 р. провідне місце займають країни ЄС⁴. Водночас їх частка скоротилась з 42 % за підсумками зазначеного періоду 2019 р. до 40,9 %. В основі цієї зміни лежало скорочення вартісних обсягів товарообігу на 11,3 %. ЄС є найбільшим торговельним партнером України як по експорту товарів (37,6 % від загального експорту), так і по їх імпорту (43,9 % від загального імпорту) (Слайд 5).

На відміну від загальної тенденції, скорочення експорту до країн ЄС відбувалось більшими темпами, ніж імпорту. За підсумками десяти місяців 2020 р. експорт до них скоротився на 14,4 %, або на 2,5 млрд дол. США до 14,9 млрд дол. США, в той час як імпорт скоротився на 1,8 млрд дол. США або на 8,6 % до 18,9 млрд дол. США.

Значною мірою в основі скорочення експорту до ЄС лежало зменшення поставок транспортних засобів і запасних частин до них на 1,1 млрд дол. США (або на 81,9 %) та промислових товарів на 1,1 млрд дол. США (або на 11,5 %). Водночас експорт продовольчих товарів та напоїв практично лишився на рівні попереднього року, продемонструвавши скорочення на 35 млн дол. США, (або на 1 %).

Дещо подібна ситуація спостерігалася і в товарній структурі імпорту з країн ЄС. Скорочення імпорту паливно-мастильних матеріалів на 830 млн дол. США або на 34,5 %, транспортних засобів на 542 млн дол. США або на 18,8 % та капітального обладнання (крім транспортного обладнання) і їх частин та аксесуарів на 510 млн дол. США або на 11,9 % відбулось з паралельним збільшенням імпорту продовольчих товарів та напоїв на 282 млн дол. США або на 16,6 %.

Частка країн ЄАЕС в товарообігу України також скоротилася з 15,2 % за підсумками десяти місяців 2019 р. до 12,2 % за підсумками аналогічного періоду 2020 р. Темпи скорочення торгівлі були більшими, ніж у торгівлі з ЄС, і склали 27,1

⁴ Згідно з положеннями Угоди про умови виходу Великобританії з ЄС, до 31 грудня 2020 р. між Україною і Великобританією діє Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, тобто в торговельній сфері до кінця 2020 р. Великобританія розглядається як країна-член ЄС.

%. Значною мірою це відбулось через скорочення товарообігу з Російською Федерацією на 30,6 %. В основі цього скорочення, насамперед, лежить зменшення на 1,2 млрд дол США (або на 36 %) імпорту з цієї країни паливно-мастильних матеріалів. Попри це скорочення, на товари зазначеної групи припадає 58 % імпорту з Російської Федерації. Загалом імпорт з країн ЄАЕС скоротився на 32,3%.

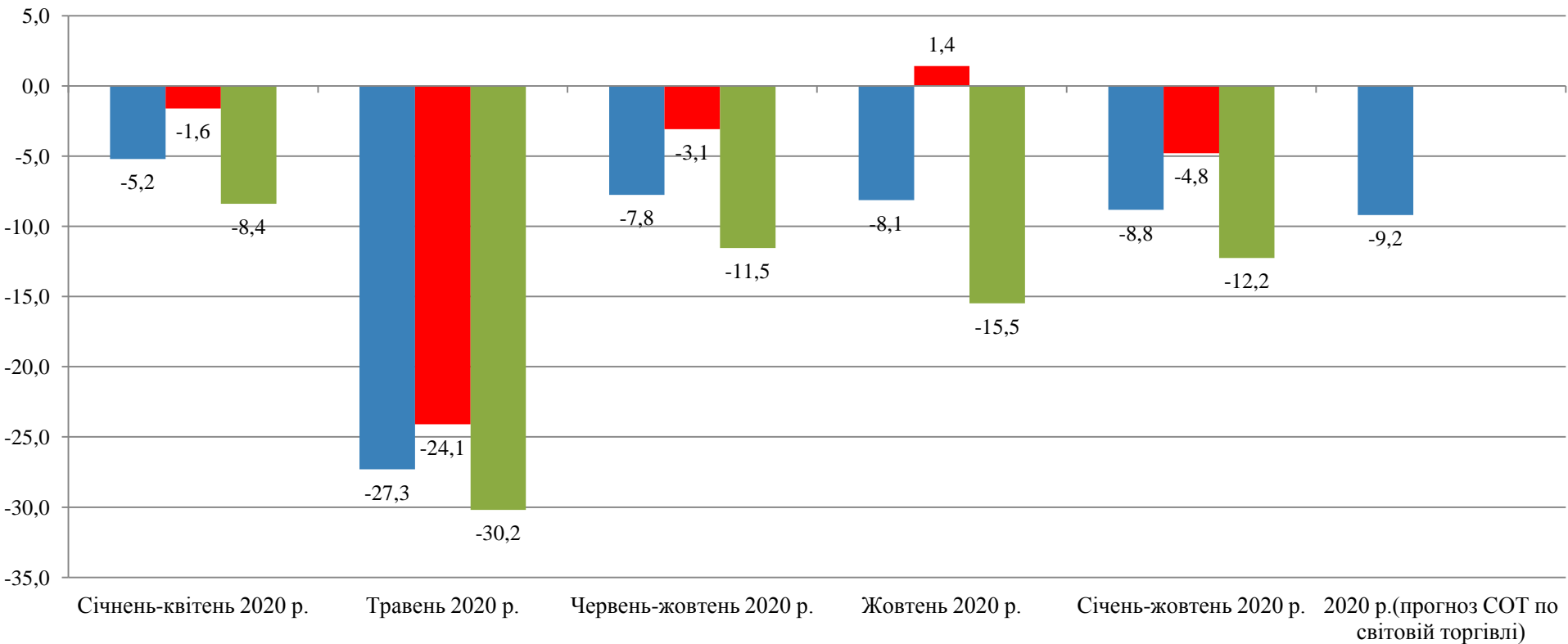
Темпи скорочення експорту до країн ЄАЕС за підсумками десяти місяців 2020 р. були меншими, ніж імпорту з них і склали 16,3 % або 725 млн дол. США. Значною мірою це обумовлене меншими (на 509 млн дол. США) обсягами поставок промислових товарів.

Якщо товарообіг з країнами ЄС, а також з країнами ЄАЕС протягом десяти місяців 2020 р. продемонстрував скорочення, то динаміка торгівлі товарами з іншими країнами майже не змінилась. Товарообіг з ними зріс на 31 млн дол. США, через нарощування експортних поставок до них на 1,2 млрд дол. США (або 6,2 %), при скороченні імпорту на 1,2 млрд дол. США (або на 6,3 %). Насамперед відбулось суттєве зростання експорту до Китаю (на 87,9 %), що сприяло збільшенню частки цієї країни в географічній структурі зовнішньої торгівлі України до 14,6 % (13,7 % в експорті та 15,3 % в імпорті).

Більш високі темпи зростання експорту при зменшенні імпорту до інших, крім ЄС та ЄАЕС, країн сприяли збільшенню позитивного сальдо у торгівлі з ними. Якщо за підсумками десяти місяців 2019 р. позитивне сальдо у торгівлі з ними становило 739 млн дол. США, то за підсумками аналогічного періоду 2020 р. воно склало 3,2 млрд дол. США. Зростання позитивного сальдо у торгівлі з іншими, крім ЄС та ЄАЕС, країнами було обумовлене як суттєвим зменшенням негативного сальдо у торгівлі з Китаєм з 4,6 млрд дол. США до 1,1 млрд дол. США (завдяки чому негативне сальдо минулого року у торгівлі з країнами Азії стало позитивним, досягнувши 2,6 млрд дол. США за підсумками 10 місяців 2020 р.), так і збереженням позитивного сальдо у торгівлі з країнами Африки у розмірі 2,8 млрд дол. США.

Враховуючи те, що у торгівлі з країнами ЄС негативне сальдо становило 4 млрд дол. США, а у торгівлі з ЄАЕС розміри негативного сальдо склали 2,6 млрд дол. США, збереження динаміки нарощування торгівлі з іншими, крім ЄС та ЄАЕС, країнами є позитивним фактором, який сприяє частковій компенсації негативного сальдо у торгівлі як з ЄС, так і ЄАЕС.

Динаміка зовнішньої торгівлі України у 2020 р., %

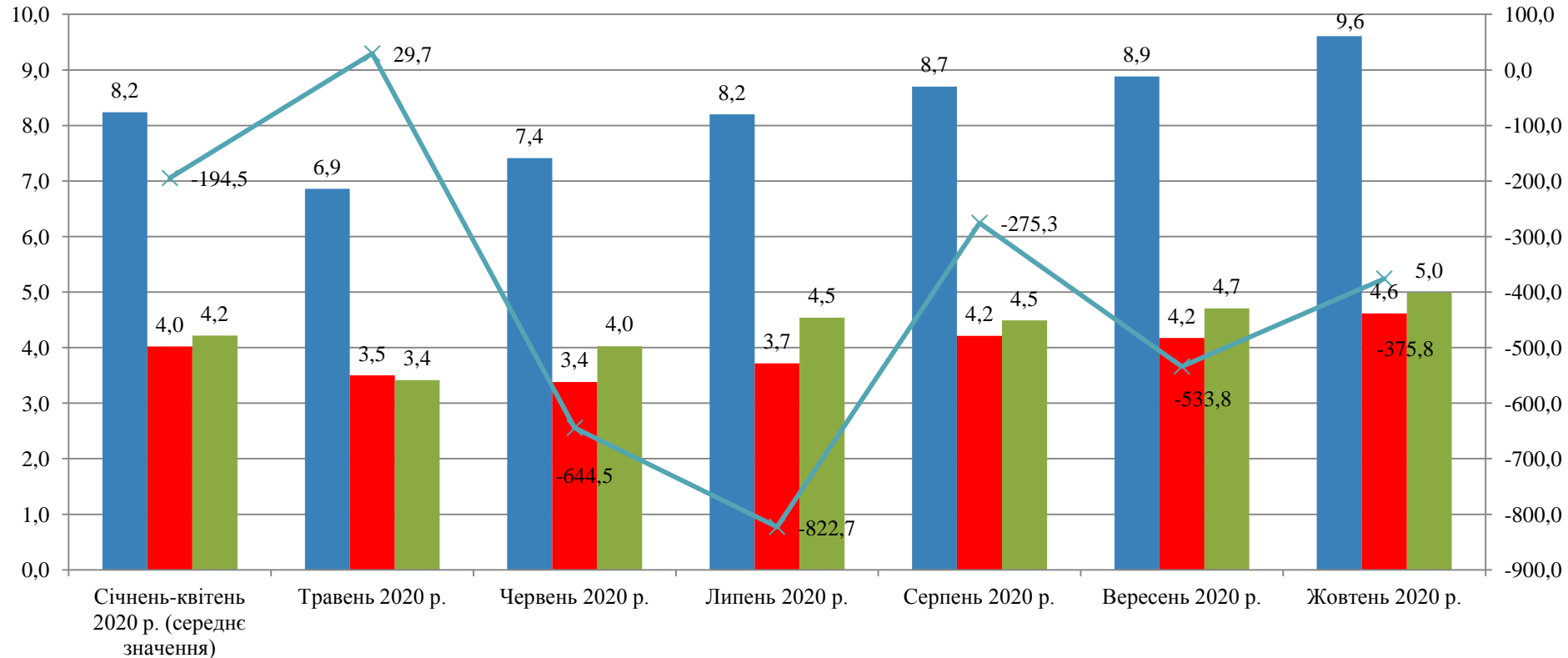

■ Товарообіг

■ Експорт

■ Імпорт

Зовнішня торгівля України у 2020 р.

Товарообіг, млрд дол. США (ліва шкала)

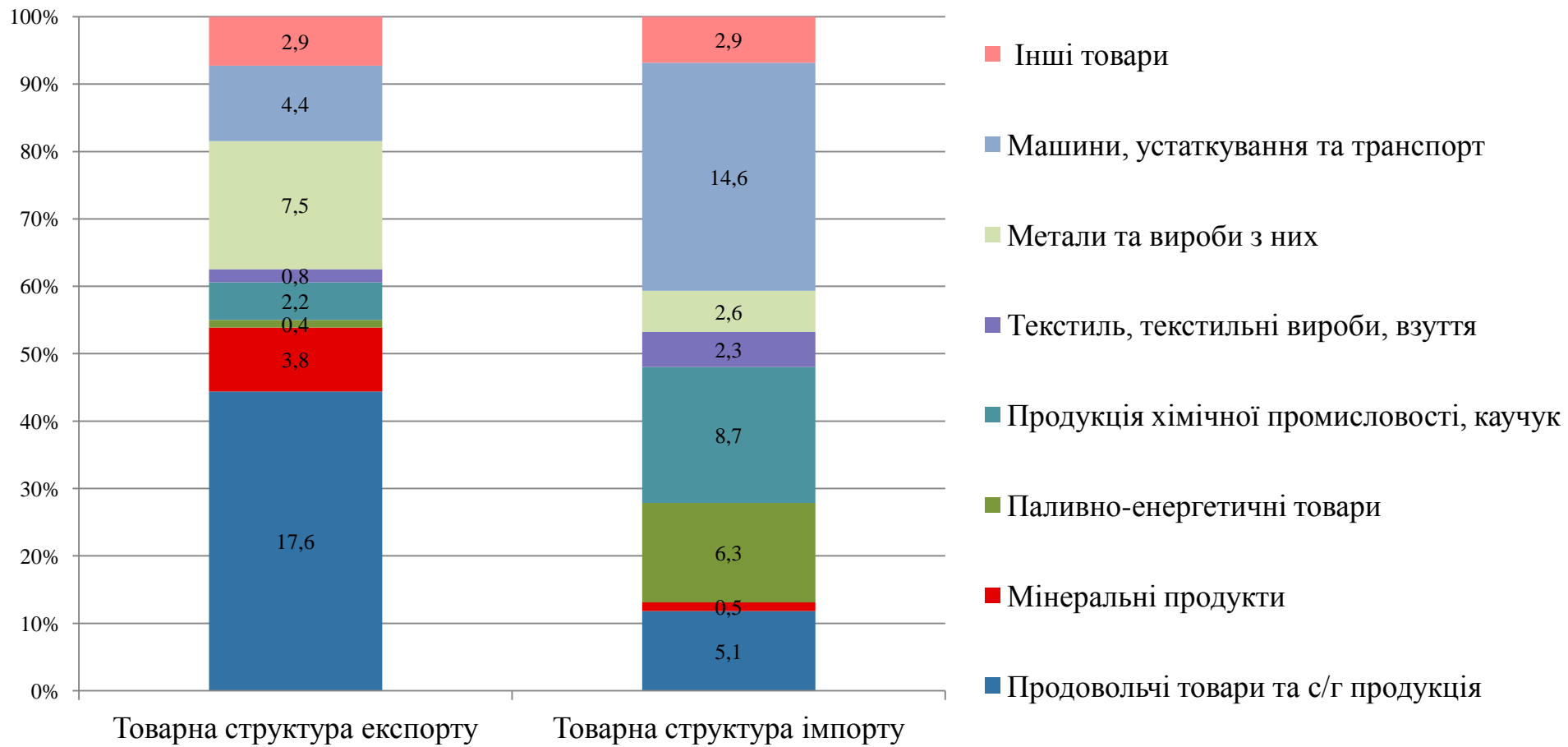
Імпорт, млрд дол. США (ліва шкала)

Експорт, млрд дол. США (ліва шкала)

Сальдо, млн дол США (права шкала)

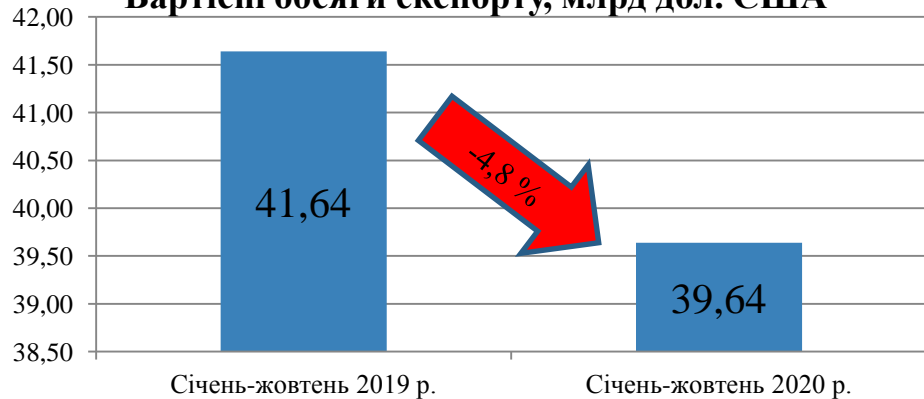

Товарна структура зовнішньої торгівлі України за січень-жовтень 2020 р., млрд дол. США

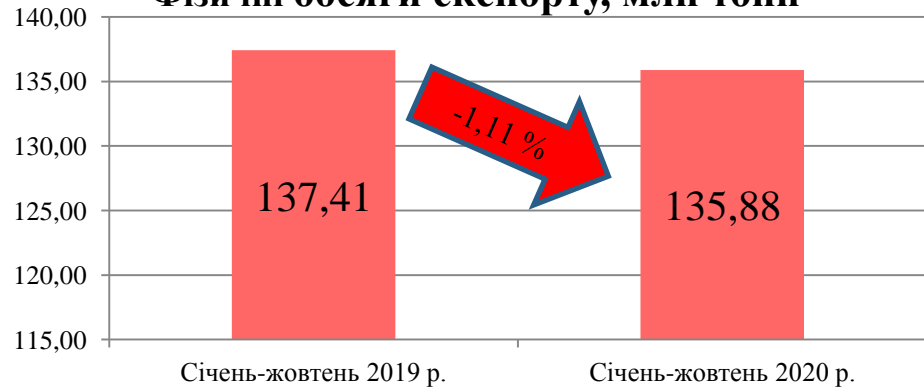

Динаміка вартісних і фізичних обсягів зовнішньої торгівлі товарами України у 2020 р.

Вартісні обсяги експорту, млрд дол. США

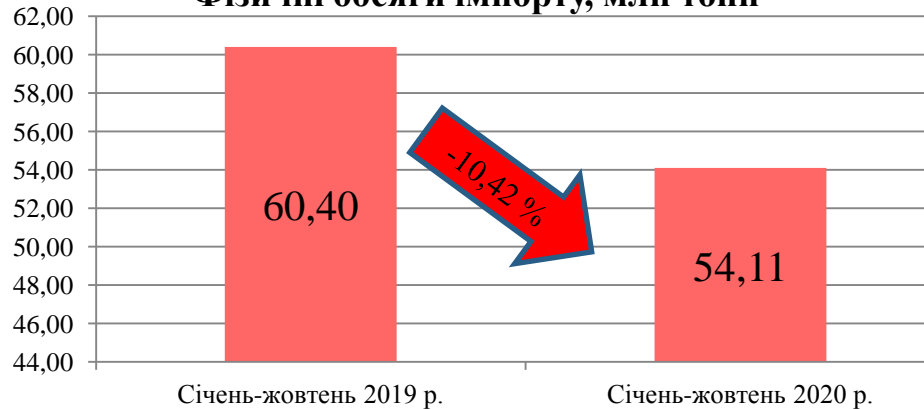
Фізичні обсяги експорту, млн тонн

Вартісні обсяги імпорту, млрд дол. США

Фізичні обсяги імпорту, млн тонн

Географічна структура експорту

Географічна структура імпорту

